Vol III Issue I Feb 2013

Impact Factor : 0.2105

ISSN No : 2230-7850

Monthly Multidisciplinary
Research Journal

Indian Streams Research Journal

Executive Editor

Ashok Yakkaldevi

Editor-in-chief

H.N.Jagtap

IMPACT FACTOR : 0.2105

Welcome to ISRJ

RNI MAHMUL/2011/38595 **ISSN No.2230-7850**

Indian Streams Research Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial Board readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

International Advisory Board

Flávio de São Pedro Filho
Federal University of Rondonia, Brazil

Kamani Perera
Regional Centre For Strategic Studies, Sri Lanka

Janaki Sinnasamy
Librarian, University of Malaya [Malaysia]

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

Titus Pop

Mohammad Hailat
Dept. of Mathmatical Sciences, University of South Carolina Aiken, Aiken SC 29801

Abdullah Sabbagh
Engineering Studies, Sydney

Catalina Neculai
University of Coventry, UK

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Fabricio Moraes de Almeida
Federal University of Rondonia, Brazil

George - Calin SERITAN
Postdoctoral Researcher

Hasan Baktir
English Language and Literature Department, Kayseri

Ghayoor Abbas Chotana
Department of Chemistry, Lahore University of Management Sciences [PK]

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Horia Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Ilie Pintea,
Spiru Haret University, Romania

Xiaohua Yang
PhD, USA

Nawab Ali Khan
College of Business Administration

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade
ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India

R. R. Patil
Head Geology Department Solapur University, Solapur

Rama Bhosale
Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University, Kolhapur

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Chakane Sanjay Dnyaneshwar
Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary, Play India Play (Trust),Meerut

Iresh Swami
Ex - VC. Solapur University, Solapur

N.S. Dhaygude
Ex. Prin. Dayanand College, Solapur

Narendra Kadu
Jt. Director Higher Education, Pune

K. M. Bhandarkar
Praful Patel College of Education, Gondia

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

G. P. Patankar
S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka

Maj. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

S.Parvathi Devi
Ph.D.-University of Allahabad

Sonal Singh

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

R. R. Yalikar
Director Managment Institute, Solapur

Umesh Rajderkar
Head Humanities & Social Science YCMOU, Nashik

S. R. Pandya
Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai

Alka Darshan Shrivastava
Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar

Rahul Shriram Sudke
Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore

S.KANNAN
Ph.D , Annamalai University,TN

Satish Kumar Kalhotra

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.isrj.net

Indian Streams Research Journal
Volume 3, Issue.1,Feb. 2013
ISSN:-2230-7850

Available online at www.isrj.net

ORIGINAL ARTICLE

रा.गो.चवरे यांच्या ऋतुरंग या ललित संग्रहाविषयी चिंतन : एक आकलन

परमेश्वर पाटील

संशोधक विद्यार्थी मराठी विद्यार्थी कर्नाटक विद्यापीठ धारवाड

सारांश

रा.गो.चवरे यांचा ऋतुरंग हा ललितसंग्रह **1995** साली प्रकाशित झाला. या संग्रहात एकूण आठ लेख समाविष्ट झालेले आहेत. रा.गो.चवरे यांनी विविध वाड्.मयप्रकार हाताळलेले आहेत. मानवी जीवनातले नामाविध अनुभवांचा ज्यांनी आपल्या लेखनातून शोध घेतलेला आहे. आपल्या ललित लेखातून कोणत्या सामाजि जाणीवा प्रकट केलेल्या आहेत ऋ कोणते प्रश्न त्यांनी निर्माण केले आहेत ? कोणती तळमळ त्यांच्या लेखन सर्वांगीण सर्वस्पर्शी आहे का ? अशा विविध दृष्टीकोनातून रा.गो.चवरे यांच्या ललित लेखनाचा शोध इथे घेतलेला आहे. मानवी जीवनात सुख आणि दुःख या अनुभवाना सामोरे जावे लागते. माणसाच्या कृतीतून त्याला हे सारे भोगावे लागते. 'सुख जव एवढे नि दुःख पर्वता एवढे' असेही म्हटले जाते. अशा सुख दुःख अनुभवांचा शोध चवरे यांच्या ललित लेखनातून घेता येईल असे मला वाटते.

प्रस्तावना

1. ललित लेखातील आशय :

1.1 पस्तीशीच्या बयातला तरूण व तिची बायको पाठीवर मूल घेऊन लाकडाची मोदी विखून जीवन जगतात. सायंकाळी भाकरी खाल्यानंतर दिवस भरातील कष्टाची जाणिव शांत झोपेने होत नाही. एकीकडे बंगल्यात सर्व सोयीं सुविधा असूनही तडफडणारा माणूस असे चित्रण 'दोन ध्रुव' या लेखात दिसून येते. 'मंतरलेले दिवस' या लेखात कॉलेजमधील आठवणी रेखाटलेल्या आहेत. विदर्भ महाविद्यालयातल्या दगडी शिल्पाचे वर्णन देणे आहे. महाविद्यालयात भावलेला निसर्ग ही थोरल्या भावाच्या 'अस्थी' घेऊन निघालेल्या धाकटया भावाच्या मनातले वादळ लेखकाने रेखाटलेले आहे. रस्त्यावरून जात असताांना मनात आलेले विचार व अनुभव लेखक मुक्तपणे लिहितो. वाट माणूस बघतो. कधी त्याच वारेवर काटे असतात असे विविध अनुभव प्रकट झालेले आहेत.

'एक पाय घरात एक पाय दारात' या लेखात बालण्यातील आठवणी आहेत. रात्रीच्या खेळातील गमती - जमती रागावणे हसणे इत्यादी भावनांचा आविष्कार दिसून येतो. येणारा पाऊसा. पावसाविषयी म्हंटली जाणारी गाणी. पावसाचा मनात येणारा आनंद. कितीतरी दिवसानंतर मनात येणारी आठवण. अशा विविध भाव - भावना या 'आठवणीतला पाऊस' या लेखात दिसून येतात. दीक्षभूमी ते यक्षभूमी या लेखात लेखकांना नागपूर शहराचा इतिहास सांगितलेला आहे.

1956 साली डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांनी बौद्ध धर्म स्वीकारला. याची आठवण दीक्षाभूमीत येते. जिथे कालीदासाचा मृत्यू झाला ती यक्षभूमी याचे वर्णन या लेखात दिसून येते. 'शहानूर प्रकल्पावरील रात्र' या लेखात शहानूर येथील प्रकल्प निसर्ग तेथील विविध मनातील तरंग रेखाटलेले आहेत.

2. ललित लेखातील सुखात्मक अनुभव :

2.1 काहीही न मिळून सर्वकाही मिळाल्याचं डोळयावाटे स्त्रवणारं समाधान (ऋतुरंग - **13**)

वरील वाक्यातून असे दिसून येते की काबाडकष्ट करून जीवन जगणारा माणूस एकीकडे तर याच कष्टावर पैसे कमद्यिनारा दुसरा माणूस ही जगण्याची र्त हा. काईटातून वाईटच निर्माण होते. काबाडकष्ट करून जीवन जगणा-या माणसाला रात्री झोप येते. भानगडी करून जगर्णाया माणसाला चिंता असते.

मोळी विकून जीवन जगणारा माणूस सायंकाळी शांतपणे झोइतो. ही घटना निश्चितच सुखावह आहे. नव-याच्या सुखाला पाठिंबा देणारी तिची पत्नी साथ देते. ही घटना सुखदायकच आहे. असहाय्य अशा कुटुंबाला थोडे कांही हेच खूप मोठे समाधान वाटते.

2.2 अध्ययन :

अध्यापनालाच जीवन सर्वस्व मानणा-या इथल्या ज्ञानी व्यक्तींनी ज्ञानलालसे बरोबरच आमची ज्ञानलालसा जागृत केली. (ऋतुरंग - **17**)

अम्तलेले दिवस या लेखात वरील ओळी दिसून येतात. लेखक महाविद्यालयात शिक्षण घेत असताना मनात येर्णाया आठवणी इथे रेखाटलेल्या आहेत. महाविद्यालयातील शिक्षक नियोजन निसर्ग याविषयी तो अपरूप झालेला आहे. कॉलेज सोडून जातान त्याला आस्था वाटते. इथेच आपल्या जीवनाला घुमारे फुटले असाच भाव लेखक प्रकट करतो.

Title : रा.गो.चवरे यांच्या ऋतुरंग या ललित संग्रहाविषयी चिंतन : एक आकलन
Source:Indian Streams Research Journal [2230-7850] परमेश्वर पाटील **yr:2013 vol:3 iss:1**

2 . 3 शून्यातनं आपण विश्व उभारलं किती भूषणावह !
पण यासाठी किती अपेष्टा सोसाव्या लागल्या .

वरील विचार 'आस्थी' या लेखातून प्रकट झालेले आहे . जीवन जगण्यासाठी त्रास सहन करावा लागतो . घर सोडून परगावात स्थिर होणेसाठी कष्ट करावे लागतात . मिळेल त्या बाबींवर समाधान मानावे लागते . यातच सुख मिळते .

2 . 4 "रस्त्याच्यांहे बालरूप त्याच्या सर्व रूपात अधिक मनोहारी असते" (ऋतुरंग - 28)

रस्त्याच्या बाबतीत लेखकाने विविध भाव 'रस्ते' या लेखात प्रकट केलेले आहेत . जांभुळल्या दिवसात कोणी कोणाच्या वाटेकडे दृष्टी लावून बसलेला . ती वाट मखमलीची स्वप्नील पाचूच्या प्रदेशातील वाटते . कधी डोळयात त्या वाटेचा इंद्रधनू विस्तारात जातो . शरदातल्या सकाळी पुन्हा याच वाटेने जाणारी एखादी स्वप्नगंधा आपल्याच भावविश्वात चूर होते . या रस्त्यावरून जाणा-यांना प्रत्येकालाच प्रत्येकवेळी आयुष्यातील नवे संदर्भ वेदीत असतात . नवलाईच्या काही धीट आठवणी तशाच रेंगाळत राहतात . अशा प्रकारे रस्त्यावरील सुख लेखकाने न्यहाळलेला आहे .

2 . 5 "कालचा खेळ शिळा झाल्यानं दुस-या दिवशी नवा खेळ नियदायचे ."

वरील विचार एक पाच घरात एक पाय दारात या लेखात लेखकाने प्रकट केलेला आहे . शहानूरमधील बालपणातील आठवणी इथे सांगितलेल्या आहेत . तिथला निसर्ग मंदिर हिरालाल जैस्वालाचे किराणा दुकान इत्यादीचे वर्णन केले आहे . जीवनाच्या सारिपाटात कितीही आपण बदललो तरी बालपणातला आनंद आताच्या जगाचे कडू अनुभव चाखताना मनाला उशारी देतो . बालपणी खेळलेले सर्व खेळ आज भयानक वाटतात . बालपणातले सुख लेखकाला आनंद देणारे आहे .

3 ललित लेखातील दुःखात्मक अनुभव

3 . 1 कित्येकांचे संसार उघडयावर आकाशाच्या छताखाली वादळवा-यात सुरू आहेत .

भारताला स्वातंत्र्य मिळून चौसष्ट वर्षे साली तरीही रोजीरोटीचा प्रश्न मिटलेला नाही . पिण्यासाठी पाणी नाही . तरूणांच्या हाताला काम नाही . फक्त दोन वेळेस भाकरी खाणे म्हणजे जगणे नव्हे . जगण्याचे समीकरण बदलले नाही . दंगा दहशतवाद जातीय दंगली अशा समस्याने अनेकांचे संसार रस्त्यावर आले आहेत . त्यांची स्थिरता नाही . असे विचार 'दोन धृव' या लेखात मांडलेले आहेत . ही अवस्था दुः खावह आहे .

3 . 2 कांहीना दुस-याचे चांगले होणे चांगले वाटत नाही . कुज्याला दुस-याची गती नि माणसांना प्रगती सहन होत नाही . ः

आज एखादा प्रगती करीत असला की ते दुस-याला बरे वाटत नाही . त्याची अडवाअडवी करणारे एकत्र येतात . ज्याला अडथळा निर्माण येतात . ही दुःखावस्था आहे . लेखकाने आस्थी या लेखात हे विचार मांडलेले आहेत . कित्येक लोकांना वाईट गोष्टी करण्यासाठी सवड असते . चांगल्या गोष्टी करण्यासाठी वेळ नसतो . प्रत्येक ठिकाणी हा अवस्था दिसून येते . यामध्ये सदल होणे गरजेचे आहे . आजची ही स्थिती भयानक आहे .

3 . 3 आता क्वचित मी माझ्या जन्मगावी जातो . तेव्हां गावही बदललेलं असते . रूक्ष डांबरी रस्ता थेट गावाला भिडलेला . त्या संवेदनाहीन रस्त्यावरून चालत जावे लागते . तेव्हा मातीत पावलं उमटायची .

खूप दिवसानंतर जर आपण आपल्या मूळगावी गेलो की तिथे आपल्याला कोणीही ओळखत नाही . पिढी बदलते . जगण्याचे संदर्भ ही बदलतात . मानवी गरजा बदलतात . यामुळे आपला आणि सद्यस्थितीचा समन्वय साधू शकत नाही . एंकदरीत गळागळातील सारे संदर्भ बदललेले दिसून येतात . एकेकाळी धूळमातीचा रस्त्या . ज्या आठवणी आता पुसलेल्या आहेत . ही खंत लेखकाच्या मनाला वेदना देणारी आहे . बदल हा निसर्गाचा नियम आहे . मात्र आता राहिलेली नाही . प्रेम जिव्हाळा दिसत नाही . ही खंत लेखकाला आहे .

3 . 4 असे हे भरजरी दिवसभराभर निघून गेले . त्याला कित्येक वर्षे लोटलीत . ः

'एक पाय घरात - एक पाय दारात' या लेखात अनेक विचार व आठवणी सांगत असताना लेखकाचे भावमन अत्यंत हळवे होते . जो तो आपल्याच नादान जगत आहे . जीवन प्रवाहात खूप दूर वाहत गेलेला आहे . योगायोगाने कोणी भेटले तर ते डंबराचे फूल समजावे . आज सर्वांचे संसार उभे आहेत . सथैर्यांची ऊब तनामनाला गासलेली . संपत्ती ऐश्वर्य कुटुंब भरलेले मात्र सुख ऋ याच प्रश्नाने लेखक दुःखी आहे .

4 समीक्षकांची मते ः

4 . 1 'डॉ . रा . गो . चवरे यांचे ललित लेख काव्यात्मतेशी नाते राखणारे आहेत' (1)

वरील प्रमाणे डॉ . श्रीकांत निडके यांनी चवरे यांच्या ललित लेखनाविषयी मांडलेले आहे . चवरे यांच्या लेखनाची शैली साधी व सोपी आहे . त्यांच्या भासशैलीत ग्रामीणता दिसून येते . कोणताही अनुभव रेखाटताना त्यांनी ओढून - ताणून मांडलेला नाही .

वाटांच्या सडका झाल्या आहेत . सासुरवाशिणीला माहेरचा वाटसरू आपला वाटायचा . डांबरी रस्ते मात्र रासवट अपघाताच्या विळख्यात प्रवाशांना ओढणारे झाले आहेत . रस्ते आता हायवे आगळी वेगळी लय भरून दिसते . ग्रामीण जीवन व बदलते संदर्भ इथे दिसतात . अशा सहज भाषेने काव्यात्मकता दिसून येते .

डॉ . निडके यांनी मांडलेले मत यथायोग्य आहे .

4 . 2 'ऋतुरंग हा रा . गो . चवरे यांचा आठ लेखाचा ललित संग्रह आहे यात गंभीर तसेच आल्हादादाखलल भावनात्मक सौंदर्यपूर्णलेख आहेत' (2)

वरील मत डॉ.अनिल गर्जाभचे यांनी मांडलेले आहे. गजाभचे यांनी मांडलेल्या मत्ताचा विचार केल्यानंतर असे वाटते की डॉ.चवरे यांनी आपल्या लेखनातून विविध भाव भावनांना स्पर्श केलेला आहे. शहानूर प्रकल्पातील निसर्गवर्णन मनाला आनंद देणारा आहे. शर्वच लेखात त्यानी विविधता प्रकट केलेली आहे.

डॉ. गजभिये यानी मांडलेले मत मान्य होण्या जोगे आहे.

4 . 3 'कला म्हटली की – निवड आलीच या निवडमध्ये सूचन असते. असे म्हणावे लागते.' (3)

वरीलप्रमाणे लीला गोपीलकर याना मत प्रकट केले आहे. खलेच्या अंगाने विचार केला असता साहित्यसृष्टीचा आविष्कर्ता लेखक असतो. त्याला आलेले अनुभव जगासमोर तो मांडत असतो. कलेच्या माध्यमातून कांही वैशिष्टये मांडत असतो. याच विचारातून डॉ.चवरे यांनी आपल्या ललितलेखनातून विविध विचार शृंखला गुंफलेली आहे. काही तत्वज्ञान मांडण्याचा प्रामाणिक प्रयत्न केलेला आहे. लीला गोविष्कार यांणी मांडलेले मत रास्त आहे.

5 . निष्कर्ष ः

1 . ललित लेखनातील कल्पना प्रतिमा नकली वाटत नाहीत.
2 . लेखनाची भाषा साधी व सोपी असून ग्रामीणतेचा स्पर्श आहे.
3 . लेखक विविध अनुभवांचे परीक्षण तटस्थपणे करतो.
4 . ललित लेखनातील निसर्ग सौंदर्य डोळयात भरते.
5 . जीवनानुष्य व तुलनात्मकस अभिव्यक्ती यांचा मनोज्ञ संगम या संग्रहात दिसून येतो.
6 . सखोल जाणीव प्रकट झालेला असून निरीक्षण सर्वव्याप्त आहे.
7 . विषयांचा आशय संपन्न आहे. तो भरकटलेला नाही.
8 . लेखनशैली वास्तवापासून दूर जात नाही.

6 . समारोप

डॉ. रा. गो. चवरे यांच्या ललित लेखातून सुख – दुःख अनुभवांचा अभ्यास करताना आलेले जीवनानुभव या शोधनिबंधात मांडलेले अहोत. चवरे यांच्या ललितलेखनाविषयी समीक्षकांनी मांडलेल्या मनांचा परामर्शही घेतलेला आहे. एकूण लेखांचा अभ्यास केल्यानंतर कांही निष्कर्ष ही मांडलेले आहेत. अशाप्रकारे या शोधनिबंधाच्या माध्यमातून चवरे यांच्या ललित लेखांचा अल्पसा शोध घेण्याचा प्रयत्न केलेला आहे.

जीवनातील एखादा प्रसंग रेखाटताना लेखक ललित लेखातील विचार समन्वय साधणारे आहेत. वाचकांना एका वेगळया अनुभवात घेऊन जाणारे हे लेखन आहे.

7 . संदर्भ टीपा ः

अ . क .	लेखकाचे नाव	पुस्तक व प्रकाशन	पृष्ठ कमांक
1 .	डॉ . निडके श्रीकांत	ऋतुरंग **1995**	प्रस्तावना
2 .	डॉ . गजभिये अनिल	मराठी साहित्याचा परामर्श **1995**	**28**
3 .	गोविलकर लीला	सहित्यविचार **1996**	**18**

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal
For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished research paper.Summary of Research Project,Theses,Books and Books Review of publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

- International Scientific Journal Consortium Scientific
- OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- Google Scholar
- EBSCO
- DOAJ
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database

Indian Streams Research Journal
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.isrj.net